

"ויתן לך האלקים מטל השמים"

יצחק אבינו שמדתו דין הזכיר בברכות את שם אלקים אולם יעקב אבינו שמדתו רחמים הפך את הדין לרחמים

ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות", חשב יצחק שהצליח לתקנו קצת, לכן רצה למסור לו את הברכות בחושבו כי בכך ישלים את תיקונו לגמרי.

הנה כי כן מטעם זה רצה לברך את עשו בשם אלקים: "ויתן לך האלקים, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך", כי מאחר שרצה לתקן את הדין הקשה של עשו, רצה להמשיך לו הברכות ממקור הדין של שם אלקים, שיזכה בברכות רק אם יהיה ראוי לכך במדת הדין, ועל ידי זה ישתדל להשלים תיקונו שיהיה ראוי לברכות במדת הדין. אמנם רבקה אמנו שידעה כי עשו הוא רשע ונשאר עם הפסולת של הדין הקשה, לכן פקדה על יעקב להיכנס במקומו של עשו, כדי להציל את הברכות שלא יגיעו לעשו.

הקב"ה סיבב שיעקב אבינו יקבל הברכות מדעת השכינה

אלא שעתה ראוי להתבונן מדוע סיבב הקב"ה שיצחק ימסור בפועל את הברכות ליעקב בהיותו לבוש בבגדי עשו, כך שמחשבתו של יצחק היתה שהוא מברך את עשו. פליאה זו מתעצמת כאשר אנו רואים, שמיד אחרי שמסר יצחק את הברכות ליעקב גילו לו מן השמים שטוב עשה, כמו שכתוב (שם כז-לג): "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה".

ופירש רש"י בשם המדרש הטעם שחרד יצחק חרדה גדולה כשנכנס אליו עשו: "ראה גיהנם פתוחה מתחתיו". עוד פירש רש"י: "גם ברוך יהיה, שלא תאמר אילולי שרימה יעקב לאביו לא נטל את הברכות, לכך הסכים וברכו מדעתו". לפי זה צריך ביאור למה המתין הקב"ה לגלות ליצחק שעשו אינו ראוי לברכות רק אחרי שכבר מסר את הברכות ליעקב, ולא גילה לו לפני מסירת הברכות כדי שימסור את הברכות ליעקב בכוונה תחילה.

שידע מן הסתם שהוא איש תם יושב אהלים בבית מדרשם של שם ועבר ועוסק בתורת ה' יומם ולילה. זאת ועוד צריך ביאור, למה מסר יצחק את הברכות במדת הדין הקשה של שם "אלקים", כי רק אם יהיה ראוי יזכה בברכות, ואם לא יהיה ראוי לא יזכה בהן.

יצחק שמדתו דין רצה לתקן את עשו שהוא פסולת הדין

פתח דברינו יאיר לבאר ענין זה על פי מה שמבואר בזהר הקדוש (פרשתנו קלז): הטעם שאהב יצחק את עשו יותר מיעקב, כי יצחק היה דבוק במדת הדין הקשה של מעלה בבחינת (שם לא-מב) "פחד יצחק", ועשו היה דבוק בפסולת של הדין הקשה למטה, כי מטעם זה היה עוסק בציד של בעלי חיים שהוא מעשה של דין, לכן רצה יצחק לתקן את עשו כי כל מין אוהב את מינו, הנה הדברים בלשון קדשו:

"תָּא חַזִי, עֲשׂו נִפְק סוּמְק כְּמָה דְכְתִיב (בראשית כה-כה) וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי וְגו', וְאִיהוּ זִינָא דְיִצְחָק דְאִיהוּ דִינָא קְשִׁיָּא דְלַעֲלֵא, וְנִפְק מִנֵּיהּ עֲשׂו דִינָא קְשִׁיָּא לְתַתָּא דְדַמְיָא לְזִינְיָה, וְכָל זִינָא אָזִיל לְזִינְיָה, וְעַל דָּא רַחִים לִיהּ לַעֲשׂו יִתִּיר מִיַּעֲקֹב, כְּמָה דְכְתִיב (שם כח) וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂו כִּי צִיד כְּפִיו".

בתרגום ללשון הקודש:

"בא ראה, עשו יצא אדום, כמו שכתוב (בראשית כה-כה) ויצא הראשון אדמוני וגו', והוא המין של יצחק שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו הדין הקשה למטה שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, כמו שכתוב (שם כח) ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו".

מעתה הרווחנו להבין הטעם שרצה יצחק למסור את הברכות לעשו, כי בהיותו מרמה את אביו שהוא צדיק כמו שכתוב (שם כז): "ויהי עשו איש יודע ציד". ופירש רש"י: "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח

בפרשתנו פרשת תולדות דבר בעתו מה טוב, להתבונן במה שרצה יצחק אבינו למסור את הברכות לעשו בנו (בראשית כז-א):

"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי, ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד, ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואוכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות".

אלא שאז באה רבקה אמנו והפכה את הקערה על פיה, ופקדה על יעקב אבינו להיכנס אל יצחק כדי להציל את הברכות מעשו הרשע (שם ח): "ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה אותך, לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב, והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו".

כאשר הביע יעקב את פחדו הגדול (שם יא): "הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק, אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה", ענתה לו רבקה (שם יג): "עלי קללתך בני אך שמע בקולי ולך קח לי". ופירש בתרגום אונקלוס: "עלי אתאמר בנבואה דלא ייתון לְוִטְיָא עֲלֶיךָ כְרִי". פירושו, לי נאמר בנבואה שלא יבאו קללות עליך בני. אלא שעם כל זאת עשתה פעולה כדי שלא יכיר בו יצחק (שם טו): "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אָתָּה בבית ותלכש את יעקב בנה הקטן".

כאן אנו מגיעים לברכות שבירך יצחק את יעקב בחושבו שהוא עשו (שם כז-כח): "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים, הוה גביר לאחריך וישתחוו לך בני אמך, אורריך ארור ומברכין ברוך". ופירש רש"י: "מהו האלקים, בדין, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך".

וצריך ביאור מה ראה יצחק אבינו על ככה למסור את הברכות דוקא לעשו ולא ליעקב,

**זוהר הקדוש: יצחק שמדתו דין הקשה של מעלה
אהב את עשו שהוא פסולת הדין של מטה כדי לתקנו**

**יצחק רצה לברך את עשו בדין של שם אלקים:
"ויתן לך האלקים", אם תהיה ראוי במדת הדין יתן לך**

**יעקב אבינו שמדתו רחמים הפך את הדין של הברכות
משם אלקים לרחמים גמורים מהשם הוי"ה ברוך הוא**

**בעל הטורים: בברכות "ויתן לך" יש כ"ו תיבות כמספר הוי"ה,
כדי להמתיק את השם אלקים שהזכיר יצחק**

מצינו ביאור נשגב על כך בזוהר הקדוש (פרשתנו קלט), שהקב"ה סיבב בכוונה תחילה שלא ידע יצחק כלל שהוא מברך את יעקב, כדי שיעקב אבינו יקבל את הברכות על דעת השכינה ולא על דעתו של יצחק, הנה הדברים בלשון קדשו:

"וְאִי תִּימָא הִיךְ לָא יָדַע יִצְחָק כֹּל עוֹבְדוֹי בִּישׁוּן דְּעֵשׂוֹ, וְהָא שְׂכִינְתָא הִוַּת עִמָּיה, דְּאִי לָא שְׂרִיא עִמָּיה שְׂכִינְתָא, הִיךְ יְכִיל לְבָרְכָא לִיהַ לְיַעֲקֹב בְּשַׁעְתָּא דְּבָרְכִיהַ. אֶלָּא וְדֵאִי שְׂכִינְתָא הִוַּת דְּיִירָא עִמָּיה בְּיִתָּא וְדֵיירָא עִמָּיה תְּדִירַ, אֲבָל לָא אֹדְעָא לִיהַ, בְּגִין דְּיִתְבַּרַךְ יַעֲקֹב בְּלֹא דְעִתִּיהַ, אֶלָּא בְּדַעְתִּיהַ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְהָכִי אֶצְטְרִיךְ, דְּבַהֲיָא שַׁעְתָּא דְּעָאֵל יַעֲקֹב קָמִי אֲבוּהֵי עָאֵלַת עִמָּיה שְׂכִינְתָּא, וְכֵדִין חָמָא בְּדַעְתּוֹי יִצְחָק דְּאֵתְחַזֵּי לְבָרְכָא, וְיִתְבַּרַךְ מִדְּעִתָּא דְּשְׂכִינְתָּא."

בתרגום ללשון הקודש:

"ואם תאמר איך לא ידע יצחק כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו, כי אם לא שרתה עמו שכינה, איך היה יכול לברך את יעקב בשעה שברכו. אלא ודאי השכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לא הודיעה לו [שעשו הוא רשע] כדי שיתברך יעקב בלי דעתו [של יצחק]. אלא בדעת הקב"ה וכך היה צריך להיות, כי באותה שעה שנכנס יעקב לפני אביו נכנסה עמו השכינה, ואז ראה יצחק בדעתו [על מי שנכנס] שהוא ראוי לברכה, ונתברך מדעת השכינה."

לפי זה נשכיל להבין מה שפתח הכתוב את פרשת הברכות: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות". ופירש רש"י: "כדי שיטול יעקב את הברכות". הרי שענין זה היה כל כך חשוב בעיני ה', עד כדי כך שכהו עיניו של יצחק, שלא ידע שהוא מברך את יעקב, ולא גילה לו הקב"ה בפירוש שראוי לברך את יעקב ולא את עשו. אלא שעדיין צריך ביאור מדוע באמת היה חשוב כל כך שיתברך יעקב על דעת השכינה ולא על דעת יצחק אבינו.

יצחק אבינו שמדתו דין פתח את הברכות בשם אלקים

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה, על פי מה שנשים לב להתבונן במה שמצינו לכאורה סתירה בפסוקים המתארים את נתינת הברכות ליעקב אבינו (שם כו): "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני, ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו, ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש."

וצריך ביאור מה שהזכיר יצחק אבינו תחילה את השם הוי"ה באמרו: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", משמע שבנו ראוי לברכה מהשם הוי"ה, אולם כשמסר לו הברכות בפועל הזכיר רק את שם אלקים: "ויתן לך האלקים", ופירש רש"י: "בדין, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך".

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שכתב בעל הטורים (ד"ה וישתחוולך): "ויש בזו הברכה כ"ו תיבות, לומר לך שברכו בשם הנכבד שעולה כ"ו". פירוש, מהתחלת הברכות של יצחק "ויתן לך האלקים" עד הסיום "ומברכיך ברוך" ישנן כ"ו תיבות, לרמז שברכו בשם הוי"ה שעולה בגימטריא כ"ו. וכן כתב ה"מגלה עמוקות" (ד"ה ויהי אך יצא) רמז זה. והוסיף כי מטעם זה הפתיחה של הברכות היא באות ו' של "ויתן לך" וסיומן באותך' של "ומברכיך ברוך", לרמז שברכו בשם הוי"ה שעולה כ"ו.

על פי האמור מוסיף ה"מגלה עמוקות" לבאר בקיצור נמרץ כדרכו בקודש, כי מטעם זה הקדים יצחק לומר ליעקב: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'". כי הרגיש ברוח הקודש שזוכה בברכות מהשם הוי"ה. וצריך ביאור שהרי דבר זה סותר למה שבירך יצחק את הברכות בשם אלקים: "ויתן לך האלקים", ופירש רש"י שברכו בדין: "אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך".

יעקב שמדתו רחמים הפך את הברכות של יצחק לרחמים

ונראה ליישב ענין זה בדרך מרווח, על פי מה שנתבאר כי מדתו של יצחק אבינו היא מדת הדין בבחינת "פחד יצחק", ואילו מדתו של יעקב אבינו היא מדת הרחמים הממתיקה את הדין, ורמז במה שראה יעקב בחלום (שם כח-ג): "והנה הוי"ה נצב עליו", שנתגלה הקב"ה אל יעקב בשם הוי"ה שהוא מדתו מדת הרחמים.

על פי האמור יומתק להבין מה שהתפלל יעקב כשהקיץ משנתו (שם כ): "אם יהיה אלקים

עמדי", אפילו אם יתעורר עלי הדין משם אלקים, "ושמרני בדרך הזה אשר אני הולך", אזכה לשמירה ולפרנסה, "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", והוסיף להתפלל, "ושבתי בשלום אל בית אבי", יצחק על אף שמדתו דין, "והיה ה' לי לאלקים", על ידי שאזכה להמתיק מדת הדין של יצחק משם אלקים, על ידי השם הוי"ה שהוא מדתי מדת הרחמים.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו ליישב הסתירה בענין הברכות, כי אמנם יצחק אבינו מצד עצמו שמדתו דין, רצה למסור את הברכות לעשו שמדתו גם כן דין, בשם "אלקים" שהוא דין, לכן פתח את הברכות "ויתן לך האלקים", כדי לגלות בכך שהוא מוסר לו את הברכות רק בתנאי שהמקבל את הברכות יהיה ראוי לכך במדת הדין.

אולם מאחר שהקב"ה סיבב שיעקב אבינו שמדתו רחמים יקבל הברכות, לכן סיבב גם כן שבזכות יעקב יזכיר יצחק בברכתו בדיוק כ"ו תיבות כמספר השם הוי"ה, זאת ועוד, שיפתח באות ו' "ויתן לך" ויסיים באותך' "ומברכיך ברוך", כי רצה הקב"ה להמתיק בכך את מדת הדין של יצחק משם אלקים על ידי מדת הרחמים של יעקב מהשם הוי"ה, כדי שיעקב וזרעו יקבלו את הברכות במדת הרחמים, אפילו אם לא יהיו ראויים לכך במדת הדין.

"כי הקרה ה' אלקיך לפני"

מה נפלא לבאר בזה שיח סוד שרפי קודש בין יצחק ליעקב (שם כ): "ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצוא בני ויאמר כי הקרה ה' אלקיך לפני". הביאור בזה, כי מאחר שיצחק התכוון למסור את הברכות במדת הדין: "ויתן לך האלקים", רק אם תהיה ראוי בדין, לכן התפלא יצחק: "מה זה מהרת למצוא בני", הלא כל דבר שנעשה במדת הדין אינו נעשה במהירות, אלא צריך ישוב הדעת והכנה רבה כדי להיות ראוי גם במדת הדין.

לחשכה], ואמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, רבי ינאי אומר, בואי כלה, בואי כלה".

והנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לבאר לפי זה מנהג ישראל תורה לומר במוצאי שבת פסוקים של ברכות ורחמים, המתחילים בברכות שבירך יצחק אבינו את יעקב אבינו: "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש" וגו', ומקור הדבר בזוהר הקדוש (הקדמה יד): "שעתא דנפיק שבתא [בשעה שיוצאת השבת]... אמרי צבורא [אומרים הציבור], ויתן לך האלקים מטל השמים".

בשבת קודש הקדים הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הקשר הפנימי בין שבת קודש נחלת יעקב לקבלת הברכות במדת הרחמים, על פי מה שכתב הרמ"א (או"ח סימן רע"א סעיף י) בענין הקידוש בליל שבת: "מתחילין יום ה'ששי ויכולו ה'שמים ונרמז השם בראשי תיבות". וצריך ביאור מהו ענין ד' אותיות השם הוי"ה לקידוש בליל שבת.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שכתוב (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ופירש רש"י: "ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (שם ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים".

והנה מה שמצינו על כך חידוש נפלא בדברי בעל ה"תניא" ב"לקוטי תורה" (שיר השירים דף לב טור א), כי בכל ששת ימי בראשית עדיין היה בבחינת מה שעלה במחשבה לברוא במדת הדין, לכן בכל ששת ימי בראשית בכל עשרה המאמרות שנברא בהם העולם, לא נזכר אפילו פעם אחת השם הוי"ה כי אם שם אלקים, כי כל מאמר נפתח "ויאמר אלקים".

אולם כאשר הגיע יום השבת הקדים הקב"ה מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. וזהו פירוש הכתוב (שם ב): "ויכל אלקים ביום השביעי", שכלתה מדת הדין של שם אלקים ששלטה בששת ימי בראשית, כי בשבת הקדים הקב"ה מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, לכן רק אחרי גמר ששת ימי בראשית נזכר השם הוי"ה בפסוק: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". הנה הדברים בלשון קדשו:

"ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'".
יצחק אבינו התפעל מיעקב אבינו שהפך מדת הדין שלו לרחמים

יעקב גילה ליצחק: "כי הקרה ה' אלקיך לפני",
זכיתי להמתיק שם אלקים שהזכרת בברכות לרחמים גמורים

ביאור המנהג לומר ברכות "ויתן לך" במוצאי שבת,
כי יעקב אבינו זכה בברכות בזכות שבת שהיא נחלתו

לקוטי תורה מבעל התניא: בשבת הקדים הקב"ה
מדת הרחמים השם הוי"ה ושתפה לשם אלקים מדת הדין

הטעם שאומרים "ויתן לך" במוצאי שבת

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לבאר לפי זה מנהג ישראל תורה לומר במוצאי שבת פסוקים של ברכות ורחמים, המתחילים בברכות שבירך יצחק אבינו את יעקב אבינו: "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש" וגו', ומקור הדבר בזוהר הקדוש (הקדמה יד): "שעתא דנפיק שבתא [בשעה שיוצאת השבת]... אמרי צבורא [אומרים הציבור], ויתן לך האלקים מטל השמים".

והנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לבאר לפי זה מנהג ישראל תורה לומר במוצאי שבת פסוקים של ברכות ורחמים, המתחילים בברכות שבירך יצחק אבינו את יעקב אבינו: "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש" וגו', ומקור הדבר בזוהר הקדוש (הקדמה יד): "שעתא דנפיק שבתא [בשעה שיוצאת השבת]... אמרי צבורא [אומרים הציבור], ויתן לך האלקים מטל השמים".

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שנקדים לבאר מה שאמר יצחק כשניגש אליו יעקב לפני הברכות: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'". ויש לומר שיצחק רמז בכך, כי מה שזכה יעקב בברכות עד כדי כך שהפך מדת הדין של שם אלקים שהזכיר יצחק: "ויתן לך אלקים", לשם הוי"ה שרמוז בכ"ו תיבות של הברכה, הוא בזכות שבת שהיא נחלת יעקב, כמו ששינוי בגמרא (שבת קיא): "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח-יד) אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך".

והנה שינוי בגמרא (שבת קיט) ונפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח סימן רס"ב ט"ג): "ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה, דרבי חנינא מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא [פירוש בערב שבת סמוך

על כך השיב לו יעקב בחכמתו העמוקה: "כי הקרה ה' אלקיך לפני", אמנם כן מדתך אבי היא מדת הדין משם אלקים, אולם מאחר שמדתי היא מדת הרחמים מהשם הוי"ה, לכן זכיתי להמתיק על ידי השם הוי"ה את "אלקיך" שהוא מדת הדין שלך. וזהו שאמר: "כי הקרה ה' אלקיך לפני".

יומתק לבאר בזה ביתר שאת דברי ה"מגלה עמוקות", כי יצחק רמז על כך במה שאמר ליעקב: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", שנתברך בשם הוי"ה, ולפי האמור יש לומר שהביע בכך את התפעלותו, שזכה להפוך את מדת הדין של שם אלקים שהזכיר יצחק בתחילת הברכות: "ויתן לך האלקים", וזכה לקבל את הברכות בשם הוי"ה אשר ברכו ה', על ידי כ"ו תיבות של הברכות שהכניס הקב"ה בפיו של יצחק.

הנה כי כן הרווחנו להבין בזה דברי הזוהר הקדוש, שהקב"ה סיבב בכוונה תחילה שלא ידע יצחק שהוא מברך את יעקב, כדי שיתברך יעקב מהשכינה הקדושה, לפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שמדתו של יצחק היא מדת הדין, והתכוון למסור את הברכות במדת הדין באומרו "ויתן לך האלקים", נמצא כי אז לא יזכו ישראל בברכות של יעקב רק אם הם ראויים במדת הדין.

לכן סיבב הקב"ה שלא ידע יצחק שהוא מברך את יעקב, כדי שיתברך יעקב על דעת השכינה ולא על דעתו של יצחק, ובזכות יעקב שמדתו רחמים המתיק הקב"ה את שם אלקים של יצחק שהזכיר בברכות, על ידי שהכניס בפיו של יצחק להזכיר בברכות כ"ו תיבות כמספר שם הוי"ה, נמצא כי מספר התיבות של הברכות המתיק את הדין של שם אלקים שהזכיר יצחק, ועל זה התפלל יעקב אחר כך: "והיה ה' לי לאלקים", שאזכה תמיד להמתיק את הדין של שם אלקים על ידי השם הוי"ה.

נמצא לפי זה כי על ידי הפגם של העוונות, גורמים ח"ו לעשות מג' אותיות שד"ה, שהן רמז על הקדושה הראויה לזריעה ולקבלת השפע, ג' אותיות שק"ר שגזלו החיצונים את השפע הראוי אל הקדושה, כי האות ד' נעשית ר' והאות ה' נעשית ק'. אבל בשבת קודש מבטלת קדושת השבת את הקליפה של שק"ר, ובמקומה שולטת שד"ה של הקדושה הראויה לזריעה, ולכן אנו יוצאים אל השדה לקבל את קדושת השבת. אלו תוכן דבריו הקדושים.

ועתה בא וראה כי על פי האמור יומתק לבאר מה ששינונו במשנה (דמאי פ"ד מ"א): "הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן, ושואלו בשבת יאכל על פיו". ומפרש בירושלמי (דמאי דף טז): "הטעם לכך: "אימת שבת עליו והוא אומר אמת", מבואר מזה כי אפילו עם הארץ אינו משקר בשבת. לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי מאחר שבשבת מבטלת קדושת שד"ה את הקליפה של שק"ר, לכן אפילו עם הארץ אימת שבת עליו שלא לומר שק"ר.

מה נפלא לבאר בזה הקשר בין יעקב אבינו לשבת קודש שהיא נחלתו, שהרי מדתו של יעקב היא אמת כמו שכתוב (מייכה ז-ט): "תתן אמת ליעקב", והרי זה מתאים להפליא עם קדושת שבת שהיא בבחינת שד"ה המבטלת את קליפת שק"ר, ונשארת שבת עם קדושת האמת שהיא היפך השקר.

הנה כי כן זהו שאמר יצחק אבינו ברוח הקודש ליעקב, שזכה להמתיק את הדין של הברכות בזכות השבת: "ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ה'", כי נחלת יעקב היא השבת שיש בה ריח שד"ה המבטלת את קליפת השקר, ובזכות זה נתבטל השקר של עשו שרצה לקבל את הברכות מיצחק על ידי שרימה אותו שהוא צדיק.

זאת ועוד כי בכך הביע יצחק אבינו עדות נאמנה, כי במעשה זה שלבש יעקב בגדי עשו כדי לקבל את הברכות, לא עשה מעשה של שק"ר שהוא היפך האמת, אלא אדרבה זכה להיות בבחינת שד"ה בהיותו שובר קליפת שק"ר של עשו שרימה כל ימי חייו את יצחק שהוא צדיק, ונתגלה האמת לאמיתיה שיעקב הוא הצדיק הראוי לברכות אשר ברכו ה'.

דבר זה אנו למדים ממה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת יתרו פח.): "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין". פירוש, כל הברכות שלמעלה ושלמטה ביום השביעי תלויות, ומבואר שם עוד: "דהאי יומא מתברכאן מיניה כל שיתין יומין", מיום השבת מתברכים כל ששה ימים. לכן יעקב בגימטריא ז' פעמים הוי"ה, כי הוא ממתיק את הדינים לרחמים בכל ז' ימי השבוע, ובזכות זה המתיק את הברכות של יצחק לכל שבעת ימי השבוע.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מנהג ישראל תורה, לומר במוצאי שבת פסוקי הברכות: "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ", כי אחרי ששמרנו את השבת שהיא נחלת יעקב שזכה להמתיק הדין של שם אלקים שהזכיר יצחק בברכות: "ויתן לך האלקים", ויעקב הפך את הדין לרחמים בכ"ו תיבות שיש בברכות אלו כמספר השם הוי"ה בזכות השבת, לכן אנו אומרים ברכות אלו מיד אחר השבת, כדי להמשיך המתקת הדינים של הברכות לכל ששת ימי המעשה.

"ראה ריח בני כריח שדה" שדה שבת מבטלת קליפת שקר

רחש לבי דבר טוב לאוהבי תורת הרמז, להרחיב הביאור על מה שאמר יצחק ליעקב: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", אשר כפי המבואר רמז לו בכך שזכה לקבל את הברכות ולהמתיק את הדין של יצחק משם אלקים, בזכות שבת קודש נחלת יעקב שהיא בבחינת שדה, על פי מה שהרחיב רבינו האריז"ל ב"שער הכוונות" (תחום שבת דף סג טור ד) לבאר ענין קבלת שבת בשדה, ונבאר הענין בדרך השוה לכל נפש.

האריז"ל מבאר כי "שדה" שהיא מקום הראוי אל הזריעה, היא רמז על שבת קודש שכנסת ישראל ראויה לקבל את הברכות מהקב"ה, והנה בימות החול יש מלחמה בין שד"ה מצד הקדושה ובין שק"ר מצד הקליפה, כי על ידי פגם העוונות גוזלת הקליפה את הקוץ הימני של האות ד' של שד"ה, ונעשה ממנה אות ר' בלי קוץ. אחר כך לוקחת הקליפה את הקוץ של האות ד', כדי לחברו ולהוסיפו לרגל השמאלית של האות ה', כדי למשוך אותה למטה מתחת לשורה בצורת אות ק'.

"ולכן כתיב בכל ששת ימי בראשית ויאמר אלקים' שהוא מדת הצמצום, רק בשבת שהוא התגלות בחינת חכמה כתיב ויכל אלקים, פירוש שכלתה בחינת ומדרגת אלקים, שנעשה קץ ותכלה למדרגה זו, רק אחרי זה [אחרי שבת] כתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים כו', ששיתף מדת ה'".

וכן כתב ב"שפת אמת" (פרשת נח שנת תרמ"ז) כי בזכות שבת קודש הקדים הקב"ה מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והאריך בזה עוד בפרשת כי תשא (שנת תרמ"ז). וזהו שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת תרומה קלה): כי בשבת אין הדינים שולטים בכנסת ישראל: "כִּד עֵייל שְׁבָתָא אִיהי אֲתִיחַדַּת וְאֲתַפְרָשֶׁת מִסְטָרָא אַחְרָא וְכָל דִּינֵין מִתְעַבְרִין מִינָה". פירוש, כשנכנסה שבת היא מתייחדת ומתפרדת מהסטרא אחרא וכל הדינים עוברים ממנה.

הנה כי כן ירווח לנו להבין הטעם שאנו מקדימים להזכיר בקידוש ליל שבת את השם הוי"ה בראשי תיבות: "יום ה'שישי ויכולו ה'שמים", כי בשבת נתגלה השם הוי"ה מדת הרחמים שהקדים הקב"ה למדת הדין משם אלקים. זאת ועוד, כדי לקשר את זה עם הפסוק הסמוך: "ויכל אלקים ביום השביעי", שכפי המבואר פירושו שכלה הדין משם אלקים ונתגלה הרחמים מהשם הוי"ה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין, איך זכה יעקב אבינו להמתיק את הדין מהברכות של יצחק ולהפוך את מדת הדין למדת הרחמים בזכות השבת שהיא נחלתו, כי מאחר שבשבת הקדים הקב"ה מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, כמו שכתוב: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", הרי מבואר כי בזכות קדושת השבת אנו זוכים להמתיק הדין של שם אלקים על ידי השם הוי"ה מדת הרחמים שקדם לו, לכן בזכות השבת המתיק יעקב את הברכות והפכן לרחמים בבחינת "כי הקרה ה' אלקיך לפני".

ויש להוסיף נקודה יקרה על פי המבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל (פרשת וירא ד"ה הנה ילדה מלכה) כי יעקב בגימטריא ז' פעמים הוי"ה. ונראה לבאר הענין בזה כי יעקב אבינו שהשבת היא נחלתו, ממתיק הדין של שם אלקים על ידי השם הוי"ה, לא רק בשבת אלא גם בכל ששת ימי המעשה.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמו האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com